

Inferring the Principles of Religious Education based on Resurrection with Emphasis on The Holy Quran

ARTICLE INFO

Article Type

Analytical Review

Authors

Masoumeh Moghaddami¹,

Seyed Hossein Vaezi^{2*}

Maryam Baratali³

How to cite this article

Masoumeh Moghaddami, Seyed Hossein Vaezi, Maryam Baratali, Inferring the Principles of Religious Education based on Resurrection with Emphasis on The Holy Quran, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2021;5:103-114.

1. PhD Student, Department of Philosophy of Education, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

2. Associate Professor, Department of Theology, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran (Corresponding Author).

3. Assistant Professor, Department of Curriculum Planning, Isfahan Branch (Khorasgan) Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: vaezihossin0@gmail.com

Article History

Received: 2021/08/18

Accepted: 2021/10/07

ABSTRACT

Purpose: This study seeks to infer the principles of religious education based on resurrection with emphasis on the Holy Quran.

Materials and Methods: This research has been done with a qualitative approach and through inferential method with Frankenna reconstructed model. The field of research included the Qur'an, commentaries, and religious texts, as well as research and articles written in the field of resurrection. In this research, after collecting the required research data from the above texts, concepts were first categorized using thematic coding method. Then, based on Frankenna's inferential model, the basics were inferred. In order to be reliable and believable and in order to ensure the results, the ways to achieve the results were regularly analyzed and interpreted under the supervision of expert professors.

Findings: Based on the results of research, some of the principles of religious education based on resurrection with emphasis on the Holy Quran are: piety in observing the lawful and unlawful, the relationship of faith in God with the benefit of divine guidance, piety in performing duties and abandoning taboos Reasoning in the words of the Qur'an and the Prophet (PBUH) is the cause of faith in God and resurrection, resurrection belief is the cause of protecting the soul from sin, the existence of signs of resurrection for people to believe in the resurrection, belief in the signs of resurrection for believers Piety away from bad suspicion.

Conclusion: The results showed that for the religious education of people, resurrection can be an effective factor.

Keywords: Conclusion, Fundamentals of religious education, Equivalence, The Holy Quran

استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم

معصومه مقدمی^۱

دانشجوی دکتری، گروه فلسفه تعلیم و تربیت، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

سید حسین واعظی^{۲*}

دانشیار، گروه الهیات، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).

مریم براتعلی^۳

استادیار، گروه برنامه ریزی درسی، واحد اصفهان (خوراسگان) دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

چکیده

هدف: این پژوهش درصدد استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم است.

مواد و روش ها: این پژوهش با رویکرد کیفی و از طریق روش استنتاجی با الگوی بازسازی شده فرانکنا انجام گرفته است. حوزه پژوهش شامل قرآن و تفاسیر و متون دینی و همچنین پژوهش های انجام شده و مقالات نوشته شده در زمینه معادباوری بود. در این تحقیق پس از جمع آوری داده های مورد نیاز تحقیق از متون فوق، با استفاده از روش کدگذاری موضوعی ابتدا مفاهیم دسته بندی شد. سپس بر مبنای الگوی استنتاجی فرانکنا، مبانی استنتاج گردید. جهت اطمینان پذیری و باورپذیری و به منظور اطمینان از نتایج حاصل، راه های دستیابی به نتایج مرتباً تحت نظر اساتید متخصص، مورد تجزیه و تحلیل و تفسیر قرار گرفت.

یافته ها: بر اساس نتایج حاصل از پژوهش برخی از مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم عبارتند از: تقوا در رعایت حلال و حرام، رابطه ایمان به خدا با بهره مندی از هدایت الهی، تقوا در انجام واجبات و ترک محرمات، تعقل نمودن در سخنان قرآن و پیامبر(ص) عامل ایمان به خدا و معاد، معادباوری عامل حفظ نفس از گناه، وجود نشانه های معاد جهت ایمان آوردن افراد به معاد، ایمان به نشانه های معاد مخصوص مومنان، آمرزنده و مهربان بودن خداوند و باتقوایی در دوری از ظن و گمان بد.

نتیجه گیری: نتایج نشان داد جهت تربیت دینی افراد معاد باوری میتواند عامل موثری باشد اعتقاد به معاد انسان را از احساس پوچی میرهاند و به وی احساس ارزشمندی داده و به زندگی او هدف میبخشد.

واژگان کلیدی: استنتاج، مبانی تربیت دینی، معادباوری، قرآن کریم.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۱۵

*نویسنده مسئول: vaezihossin0@gmail.com

مقدمه

تربیت دینی یکی از مهمترین و عمده ترین بخش معارف اسلامی و فلسفه بعثت پیامبران و اساسی ترین وظیفه اولیای الهی، متولیان و مربیان جامعه انسانی- اسلامی است. «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِمْ فِعْلَ الْخَيْرَاتِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ الزَّكَاةِ» (الاسراء/۹)، تربیت دینی نه تنها انسان را در این دنیا به صورت فردی کمال جو، دانش دوست و با تقوا در می آورد، بلکه با ارتباط فرد به مبدأ هستی، سعادت دائمی او را تأمین می کند (۱). تربیت دینی به نظامی از اندیشه ناظر است که مستقیم یا غیر مستقیم از متون دینی اسلام سرچشمه می گیرد و حاوی شناختی نسبت به پدیده ها و روابط حوزه عملی تعلیم و تربیت، صورت های مطلوب آن ها و چگونگی ایجاد تغییر در آن هاست؛ با وجود این باید وجه تمایز تربیت دینی با شبه تربیت مشخص شود (۲). در این زمینه می توان از چهار مؤلفه یا شاخص صحبت کرد: اول، مؤلفه تبیین، یعنی فرد از تغییراتی که قرار است در او ایجاد شود، آگاهی و بصیرت داشته باشد. دوم، مؤلفه معیار، که به قواعد کلی رفتار یا حالت اشاره دارد که متربی باید آن ها را رعایت کند (۳ و ۴). سوم، مؤلفه تحرک درونی، عامل محرک را به انگیزه های درونی متربی نسبت می دهد و نه محرکات بیرونی. چهارم، مؤلفه نقادی به توانمندی متربی در نقادی مربی خویش بر اساس معیارهای آموخته شده اشاره دارد. بر این اساس، اگر قرار است تربیت دینی به تغییرات مطلوب در وجود فرد منجر شود، باید تربیت دینی در برگزیده ملاکها و مؤلفه هایی باشد که آن را از دیگر انواع تربیت و نیز تربیت دینی ناصحیح، متمایز سازد (۵). جهت تربیت دینی افراد معاد باوری می تواند عامل موثری باشد اعتقاد به معاد انسان را از احساس پوچی می رهاند و به وی احساس ارزشمندی داده و به زندگی او هدف می بخشد. لذا مشاهده می شود که جهت تربیت افراد در همه ادیان و همه کتب آسمانی توجه به معاد شده است. انسان باورمند به معاد، در حقیقت، به وجود دنیایی گسترده تر از عالم ماده معتقد است که در آن، نعمت ها و عذاب هایی به مراتب بزرگ تر وجود دارد که زمان و مکانی برای آن متصور نیست. در اندیشه انسان باورمند به معاد، سرایی بالاتر و بزرگ تر از این سرای مادی وجود دارد. بنابراین، در دیدگاه او این دنیا سرای فانی، محدود و گذرا و آخرت، سرای باقی و نامحدود است که انسان در آن برای همیشه جاویدان است (۶). در قبال این اندیشه، اندیشه کسانی وجود دارد که به زندگی اخروی اعتقاد ندارند و مرگ را پایان زندگی آدمی می دانند. در باور چنین افرادی، انسان، با مرگ به مرداری تبدیل می شود که در اندک زمانی گرد فراموشی بر آن می نشیند و پرونده زندگی اش برای همیشه بسته می شود. این دو دیدگاه متفاوت درباره زندگی و جهان، در نوع برداشت انسان از سعادت و رستگاری که هدف همگان از زندگی است و نیز در نوع چگونگی زیستن او نقش اساسی دارد. آنان که زندگی را به حیات دنیوی منحصر می دانند و به تعبیر قرآن کریم: «يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ» (الروم/۷) (تنها ظاهری از سعادت دنیوی را می دانند و از آخرت غافلند)، به ناچار سعادت را به سعادت دنیوی و بهره مندی از

زندگی ابدی است و خوشبختی و بدبختی همیشگی او در گرو سعادت و شقاوت زندگی دنیایی اوست، از این رو یک خط مشی معقول و منطقی برای بشر باید ترسیم شود؛ نه یک استراتژی عاطفی (۱۳). از طرفی از میان عقاید دینی، اعتقاد به معاد یکی از نافذترین و مؤثرترین باورها در جهت دادن به رفتار آدمی، تربیت و اصلاح اوست. بی شک، ایمان به معاد تأثیر بسیار عمیق و گسترده ای در اعمال انسان ها دارد. اصولاً اعمال انسان، بازتاب اعتقادات اوست (۱۴). کسی که می داند به زودی تمام اعمالش بی کم و کاست در دادگاهی مورد بررسی قرار می گیرد که قضاتش از همه چیز آگاهند و بر طبق آن پاداش و کیفر می بیند، نه فقط در اصلاح خود می کوشد؛ بلکه در انجام اعمال گوناگونش فوق العاده سخت گیر و موشکاف است. معاد رکن اصلی اعتقادی در ادیان الهی اند و اعتقاد به این آن، خط فاصل فرهنگ خداپرستان و مادی ها شمرده می شود (۱۵). قرآن کریم پس از ایمان به خدا، از ایمان به آخرت سخن می گوید و انکار معاد را عین گمراهی می داند و منکران آن به عذاب دردناک تهدید می کند. اعتقاد به معاد تقریباً با تمامی موضوع ها و مسائل مطرح در حوزه های دینی، فرهنگی، انسانی، اقتصادی و اجتماعی ارتباط و در آنها تأثیر دارد (۱۶). از مهم ترین ثمره های تربیتی اعتقاد به معاد، استوارسازی سلوک انسان در این جهان، معنابخشی به زندگی و رهابخشی از پوچ گرایی است. در سایه باور به معاد، عمل به تکالیف الهی آسان می شود، چنین اعتقادی، ضامن اجرای تمام قوانین الهی و انگیزه اصلی تهذیب نفوس می باشد (۱۷). هر یک از مفاهیم اعتقادی و اخلاقی، کارکردهای خاص خود را در جامعه دارد و در صورت به کار بستن آن، آثار فردی و اجتماعی آن بروز خواهد کرد. ایمان و باور به معاد نیز به عنوان یکی از مفاهیم اعتقادی مهم و اثرگذار، منشأ آثار برای اشخاص معتقد و جوامع است و محور هرگونه اصلاح اخلاقی و اجتماعی شمرده می شود (۱۸).

همچنین با بررسی پژوهش ها در داخل و خارج در راستای موضوع مشخص شد که در داخل کشور تحقیقی به صورت مستقیم به استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم پرداخته نشده است در برخی از تحقیقات به صورت ضمنی در مقدمه به آن اشاره های شده است و نتایج ناهمخوانی به دست آمده است از جمله اینکه: توکلی (۱۳۹۵) اعتقاد به معاد را وجه مشترک همه ادیان الهی معرفی می کند و بیان می دارد با این اعتقاد مرگ پایان زندگی نیست بلکه انتقال از نشئه ای به نشئه ای دیگر است. و روح با نفس انسان که ملاک شخصیت واقعی انسان است و جاودانگی انسان به واسطه ای جاودانگی اوست، از نظر مقام و مرتبه ای وجودی مافوق مادیات و از جنس عالم ماورای طبیعت است. در حقیقت با مرگ، روح یا نفس به نشئه ای که از سنخ و نشئه ای روح است منتقل می شود (۱۹). کشاورز (۱۳۹۳) اندیشه ورزی و تعقل را عامل اعتقاد به معاد معرفی نموده و معتقد است رابطه ای دو سویه میان اعتقاد به معاد و تعقل وجود دارد. از یک سو عقل راهنمایی است در جهت کشف ماهیت معاد، به ویژه در تعلیم و تربیت و از سوی دیگر، تشویق به تفکر و تعقل یکی از اهداف معاد باوری در تعلیم و تربیت اسلامی محسوب می شود

لذت های زودگذر آن تفسیر خواهند کرد و آنان که حیات جاودان اخروی را پذیرفته اند و به زندگی دیدی عمیق تر دارند و نیز به سعادت و رستگاری اخروی و رشد و تکامل معنوی توجه می کنند، زندگی خود را به آن مسیر هدایت می کنند. برای آنان دنیا به منزله کشتزار آخرت است و در کنار بهره مندی از نعمت های آن، برای حیات جاودان خویش نیز بذر سعادت می کارند. باید دانست که در قوانین الهی، زندگی انسان یک زندگی ابدی است و خوشبختی و بدبختی همیشگی او در گرو سعادت و شقاوت زندگی دنیایی اوست، از این رو یک خط مشی معقول و منطقی برای بشر باید ترسیم شود؛ نه یک استراتژی عاطفی (۷).

از سوی واژه «معاد» از ماده «عود»، به معنای رجوع و بازگشت است، چنان که در قرآن کریم می خوانیم: *مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى* (طه/ ۵۵)، از این [زمین] شما را آفریده ایم و در آن شما را باز می گردانیم و بار دیگر شما را از آن بیرون می آوریم. واژه معاد، اسم زمان و مکان و به معنای زمان و مکان بازگشت است (۸). معادباوری نیز به این معناست که انسان در اعماق وجود خود به حیات ابدی ایمان آورده و اعتقاد به معاد را محور زندگی خود قرار دهد. در این رابطه بیشتر انسان ها بر اساس فطرت خود، با زبان یا نوع برخورد با مردگان، به وجود این اصل اقرار می کنند، با این تفاوت که برخی به طور قلبی و برخی در عمل، به آن یقین پیدا نکرده اند (۹). انسان باورمند به معاد، در حقیقت، به وجود دنیایی گسترده تر از عالم ماده معتقد است که در آن، نعمت ها و عذاب هایی به مراتب بزرگ تر وجود دارد که زمان و مکانی برای آن متصور نیست. در اندیشه انسان باورمند به معاد، سزایی بالاتر و بزرگ تر از این سزای مادی وجود دارد (۱۰). بنابراین، در دیدگاه او این دنیا سزای فانی، محدود و گذرا و آخرت، سزای باقی و نامحدود است که انسان در آن برای همیشه جاویدان است. در قبال این اندیشه، اندیشه کسانی وجود دارد که به زندگی اخروی اعتقاد ندارند و مرگ را پایان زندگی آدمی می دانند. در باور چنین افرادی، انسان، با مرگ به مرداری تبدیل می شود که در اندک زمانی گرد فراموشی بر آن می نشیند و پرونده زندگی اش برای همیشه بسته می شود. این دو دیدگاه متفاوت درباره زندگی و جهان، در نوع برداشت انسان از سعادت و رستگاری که هدف همگان از زندگی است و نیز در نوع چگونگی زیستن او نقش اساسی دارد (۱۱). آنان که زندگی را به حیات دنیوی منحصر می دانند و به تعبیر قرآن کریم: «تنها ظاهری از سعادت دنیوی را می دانند و از آخرت غافلند» (روم/ ۷)، به ناچار سعادت را به سعادت دنیوی و بهره مندی از لذت های زودگذر آن تفسیر خواهند کرد و آنان که حیات جاودان اخروی را پذیرفته اند و به زندگی دیدی عمیق تر دارند و نیز به سعادت و رستگاری اخروی و رشد و تکامل معنوی توجه می کنند، زندگی خود را به آن مسیر هدایت می کنند. برای آنان دنیا به منزله کشتزار آخرت است و در کنار بهره مندی از نعمت های آن، برای حیات جاودان خویش نیز بذر سعادت می کارند (۱۲). باید دانست که در قوانین الهی، زندگی انسان یک

وزارت آموزش و پرورش، دانشگاه‌های سراسر کشور و دیگر نهادهای مرتبط راهکارهایی در جهت رفع مشکلات تربیت دینی و ایجاد برنامه ای برای ارتقای سطح تربیت دینی ارائه دهد. هدف کلی این پژوهش استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم می باشد و اینکه پژوهشگر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم دارای چه مبانی است؟

مواد و روش ها

این پژوهش با رویکرد کیفی و از طریق روش استنتاجی با الگوی بازسازی شده فرانکنا انجام گرفته است. حوزه پژوهش شامل قرآن و تفاسیر و متون دینی و همچنین پژوهش های انجام شده و مقالات نوشته شده در زمینه معادباوری بود. در این تحقیق پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز تحقیق از متون فوق، با استفاده از روش کدگذاری موضوعی ابتدا مفاهیم دسته بندی شد. سپس بر مبنای الگوی استنتاجی فرانکنا، اهداف، مبانی، اصول و روش‌های تربیتی استنتاج گردید. جهت بالابردن اطمینان‌پذیری و باورپذیری و به منظور اطمینان از نتایج حاصل، راه‌های دستیابی به نتایج مرتبا زیر نظر اساتید متخصص، مورد تجزیه و تحلیل و تفسیر قرار گرفته است. مراحل اجرایی الگو که در این پژوهش به کار رفته‌اند به ترتیب عبارتند از:

۱- بیان بایدهای آغازین ۲- بیان گزاره‌های واقع‌نگر ۳- استخراج اهداف بنیادی هنجارین ۴- استخراج اهداف مبانی، گزاره‌های واقع‌نگر فلسفی یا الهیاتی ۵- استخراج اصول ۶- استخراج روش تربیتی.

یافته ها

برای تسهیل پاسخ‌گویی به سوال پژوهش پاراگراف‌های مستخرج از قرآن و متون اسلامی پیرامون معادباوری به صورت کدمفاهیم با روش کدگذاری موضوعی استخراج گردید. این کد مفاهیم در جدول ۱ عبارتند از:

(۲۰). لذا اولین گام در معاد باوری، شناخت معاد از سوی عقل نظری است؛ زیرا یکی از دو رکن اساسی برای ایمان، «عقل نظری سالم برای فهم درست معارف» است. خوش‌صحبت (۱۳۹۳) با بررسی معاد جسمانی از منظر علامه طباطبایی معاد و حیات پس از مرگ را یکی از ضروریات دین اسلام دانسته که مورد اتفاق همه مسلمانان است و می‌نویسد از دیدگاه علامه طباطبایی انسان موجودی دو ساحتی و مرکب از روح (نفس) و بدن است و با توجه به این‌که معاد، رجوع اشیاء با تمام ذاتشان به سوی مبدأ است، پس بدن نیز باید حشر یابد (۲۱). الهی‌راد (۱۳۹۱) به تبیین و تحلیل امکان معاد روحانی پرداخته ضرورت آن را بیان می‌نماید. ضرورت معاد روحانی متوقف بر سه امر دانسته است: وجود روح مغایر با بدن، اصالت روح، و ضرورت بقای روح پس از فساد نفس. لزوم اثبات اصالت روح برای اثبات معاد روحانی از آن جهت است که اگر اصالت با روح نباشد و بدن انسان ساحت اصیل وی باشد، دیگر نیازی به اثبات معاد روحانی نیست و می‌توان معاد جسمانی را برای رسیدن انسان به کمالات حقیقی‌اش کافی دانست (۲۲).

در بحث اهمیت و ضرورت پژوهش در حوزه نظری می‌بایست بیان نمود که در حوزه پژوهشی باید گفت که استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم از حوزه‌های پژوهشی است که به آن کمتر توجه شده است. مطالعه پژوهش‌های محدودی که در داخل و خارج در راستای موضوع انجام شده است؛ نشان دهنده این است که تاکنون پژوهشی جامع در مورد استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم انجام نگرفته است، بر همین اساس استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم بسیار ضروری است. همچنین در حوزه کاربردی باید گفت که نتایج استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری می‌تواند به شناسایی نقاط قوت و ضعف حوزه تربیت دینی کمک زیادی نماید. همچنین بستر سازی آموزشی در زمینه‌ی استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم می‌تواند جهت ارائه به مراکز تربیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، مراکز تربیتی

جدول ۱. مفاهیم همدسته شده مربوط به تربیت دینی مبتنی بر معادباوری

مفاهیم استخراج شده	مقوله های محوری
ارتباط معادباوری با وفای به عهد	آثار معادباوری در وفای به عهد
انسان در برابر عهد و پیمان مسئول	
نگهداری عهد و پیمان‌ها، شریف‌ترین خصلت‌ها	
سوال از عهد و پیمان در قیامت	
لزوم وفای به عهد	
پیمان خداوند اعطا نمودن پاداش	
پیمان بندگان اطاعت و عبادت خداوند	
لزوم شکیبایی در راه خدا	
وفای به عهد اطاعت از پیامبر (ص) و ائمه اطهار	
عهد انسان در ایمان به پیامبران و ملائکه و کتب آسمانی	
وفای به عهد، صبر و صدق، سه صفت مؤمنین	

عهد التزام به چیزی و عقد قلبی بر آن
وفای به عهد شامل تمامی وعده‌های انسان و قول‌های اشخاص
وفای به عهد سبب دریافت پاداش در آخرت
پیمان‌ها شامل پیمان‌هایی که خدا با انسان بسته یا خود با خود بسته و یا
انسان با مردم بسته
مسئولیت انسان در برابر سعادت دنیا و آخرت خود
عهد انسان عمل به تکالیف الهی و ایمان
تکلیف انسان در برابر امانت‌های الهی

ارتباط معادباوری با پیوستن به جماعت
لزوم پیوستن به جماعت
برتری جماعت بر فردیت
دوستی و مهربانی با افراد عامل جذب آنان
دوستی و مهربانی عامل تشکیل اجتماع
ایمان به خدا عامل پیوستن به اجتماع واحد
دین و کتاب و آورندگان وحی عامل اتحاد امت اسلام و دوری از تفرقه
مذموم بودن تفرقه و پسندیده بودن جماعت
دوستی امت اسلام با یکدیگر نعمت الهی
دشمنی افراد با یکدیگر سبب گرفتار شدن به عذاب الهی
پذیرفتن دین خدا و عمل به دستورات او همان پیوستن به جماعت
اعتصام به خدا و رسولی، اعتصام بحبل الله
حبل الله همان خدا و رسول
گسستن از دین خدا و پیامبر (ص) عامل گرفتار شدن به عذاب الهی
پیوستن به جماعت عامل پیروزی بر دشمنان
اختلاف بین مسلمانان عامل پراکندگی و در نتیجه کم شدن توان در مقابله
با دشمن
گسستن از حبل الله عامل مسلط شدن دشمن
لزوم پیوستن به دین خدا و پذیرفتن تعالیم انبیاء
پایداری حکومت در اجتماع و امت واحد بودن
لزوم شکیبایی در راه دین

ارتباط معادباوری با صدقه و انفاق به دیگران
صدقه دارای دو نوع مستحب و واجب
لزوم انفاق در نهان و آشکار
انفاق در نهان برتر از انفاق آشکار
صدقه و انفاق سیره صالحان
پسندیده بودن انفاق
انفاق عامل کسب رضای الهی
انفاق عامل زدودن بدی‌ها
انفاق سبب بهره‌مندی از پاداش الهی
انفاق پاک‌کننده گناهان
انفاق عامل بهره‌مندی از لطف و رحمت الهی
لزوم انفاق بی‌منت و آزار
منت و آزار زایل‌کننده انفاق

ارتباط معادباوری با پرداخت زکات
پرداخت زکات واجب
پرداخت زکات پس از ایمان به خدا و اقامه‌ی نماز
نماز و زکات از اعمال صالح و شایسته

آثار معادباوری در بخشش به دیگران و انفاق نمودن و صدقه
دادن

آثار معادباوری در پرداخت زکات

پرداخت زکات عامل بهره‌مندی از پاداش آخرت
پاداش پرداخت زکات چندین برابر

ارتباط معادباوری با رسیدگی به وضع فقرا و نیازمندان جامعه
لزوم توجه به وضع اقتصادی افراد جامعه
ایمان به معاد عامل رسیدگی به فقرا
لزوم رسیدگی به فقرا برای کسب رضای خدا
لزوم رسیدگی به فقرا بدون توقع از آنان
توجه به وضع فقرا عامل بهره‌مندی از پاداش الهی
لزوم دوری از بخل ورزیدن
انسان نیازمند یاری خدا در روز قیامت
یاری رساندن به فقرا سبب بهره‌مندی از یاری خدا در قیامت
تمکن مالی انسان از نعمات الهی
بخل ورزیدن عامل گرفتاری به عذاب قیامت
رسیدگی به فقرا عامل بهره‌مندی از شفاعت کنندگان در قیامت
عدم توجه به فقرا عامل بی بهره بودن از شفاعت در قیامت
توجه به فقرا عامل جذب آنان به دین

آثار معادباوری در رسیدگی به فقرا

ارتباط معادباوری با اکرام یتیمان
حب مال و ثروت عامل غفلت از وضع یتیمان
لزوم اکرام یتیمان
لزوم دوری از راندن یتیمان
اهمیت اکرام یتیمان
ضرورت توجه به وضع یتیمان در جامعه
عدم رسیدگی به یتیمان سبب گرفتاری به عذاب آخرت

آثار معادباوری در اکرام یتیمان

ارتباط معاد باوری و رفتار با یتیمان
لزوم امانت‌دار بودن نسبت به اموال یتیمان
لزوم نگاه‌داری از اموال یتیمان
لزوم توجه به عدم تعویض مال نامرغوب خود با مال مرغوب یتیمان
کوشش در حفظ و حراست از اموال یتیمان تا بزرگ شدن آنان
خوردن اموال یتیم، ظلم به اوست
ظلم به یتیم عامل گرفتاری به آتش دوزخ
لزوم احترام به یتیمان
لزوم رعایت عدالت در رفتار با یتیمان
لزوم نگاه‌داری و حفظ اموال یتیمان نابالغ تا زمان رسیدن به بلوغ و توانایی
در نگاه‌داری اموال خود
مسئول بودن انسان در برابر اموال یتیمان
عهد و پیمان انسان در برابر یتیمان
تصرف در اموال یتیم بر اساس موازین شرعی

آثار معادباوری در رفتار با یتیمان

ارتباط معادباوری با دوری از ظلم و ستم به دیگران
گرفتاری به عذاب آخرت به سبب ستم به انسان‌ها
معادباوری عامل دوری از ظلم به دیگران
ستمگران عامل گرفتاری خود و خانواده‌شان به عذاب الهی
ظلم و ستم به دیگران از بین برنده اعمال نیک
عمل نمودن به حلال و حرام از مصادیق ستم
ارتکاب به گناه در نهان و آشکار از مصادیق ظلم
ظلم دارای انواع ظلم به خود، ظلم به دیگران، ظلم به خدا
عمل نمودن به دستورات الهی از مصادیق ظلم

آثار معادباوری در دوری از ستم به دیگران

	<p>تعدی به حقوق دیگران از مصادیق ظلم ظلم عامل گرفتار شدن به عذاب الهی</p>
<p>آثار معادباوری در برقراری عدالت</p>	<p>ارتباط معادباوری با برقراری عدالت معادباوری عامل عمل نمودن به عدالت عدالت در عدم برابری گنه کار و نیکوکار پاداش نیکوکاران به سبب عدالت عذاب گنه کاران به سبب عدالت لزوم داوری نمودن به عدالت</p>
<p>آثار معادباوری در ایمان به خدا</p>	<p>ارتباط معاد باوری با ایمان به خدا معادباوری عامل ایمان به خدا لزوم توجه به آگاهی خدا از اعمال انسان ایمان به خدا عامل ایمان به معاد استمرار در کفر سبب عدم توفیق در ایمان بازگشت اثر اعمال به انسان در قیامت اثر سوء برای اعمال بد و اثر نیکو برای اعمال خوب لزوم توجه به هدفمند بودن خلقت دریافت هدفمندی خلقت عامل ایمان به معاد ایمان به معاد عامل هدایت و رستگاری انسان هدایت دارای دو نوع فطری و عقلی هدایت قرآن شامل مومنان به معاد بی‌ایمانی به معاد عامل بی‌بهره بودن از هدایت الهی لقای الهی پاداش معادباوری لزوم تلاش برای رسیدن به لقای الهی لزوم توجه به بازگشت به سوی خدا</p>
<p>آثار معادباوری در تقوا داشتن</p>	<p>ارتباط معادباوری با تقوا داشتن معادباوری عامل باتقوایی لزوم انجام واجبات و ترک محرّمات لزوم توجه به دستورات الهی دستورات الهی عامل رستگاری و سعادت بشر تقوا توشه قیامت لزوم تلاش برای بهره‌مندی از توشه برای سفر آخرت لزوم استفاده از فرصت‌های دنیا برای حضور در قیامت و معاد بی‌تقوایی عامل گرفتار شدن به عذاب قیامت تقوا در رعایت حلال و حرام</p>
<p>آثار معادباوری در انجام عمل صالح</p>	<p>ارتباط معادباوری با انجام عمل صالح انجام اعمال صالح سبب برخورداری از پاداش آخرت نماز خواندن از اعمال صالح پرداخت زکات از اعمال صالح انجام اعمال صالح عامل داشتن ثمانینه انجام اعمال صالح دور کننده غم و اندوه و ترس از مومنان انجام اعمال صالح عامل برخورداری از پاداش الهی انجام اعمال صالح سبب رسیدن به لقای الهی</p>
<p>آثار بی‌ایمانی به معاد</p>	<p>گرفتار شدن به عذاب الهی بر اثر بی‌ایمانی به معاد تعقل در سخنان قرآن و پیامبر عامل ایمان به خدا و معاد عدم تعقل در سخنان قرآن و پیامبر عامل بی‌ایمانی به خدا و معاد عدم تعقل عامل درک نکردن حقیقت معاد</p>

بی‌ایمانی به معاد عامل بسته شدن راه تفکر و تعقل
ارتکاب به گناه عامل بسته شدن راه تفکر و تعقل
بی‌ایمانی به معاد عامل گرفتاری به عذاب آخرت
تکذیب کنندگان قیامت اهل دوزخند
انکار معاد نشانه گمراهی عمیق و فاصله گرفتن از حق

ارتباط معادباوری با دوری از هوای نفس
ارتباط معادباوری با محاسبه نفس
آثار اعمال انسان همنشین او در معاد
کافی بودن انسان برای محاسبه اعمال خودش
رسیدگی به اعمال در دنیا توسط انسان عامل دوری از عذاب قیامت
لزوم رسیدگی به حساب اعمال خود
لزوم دوری از هوای نفس
پیروی از هوای نفس عامل گرفتاری انسان به عذاب قیامت
دوری از هوای نفس عامل بهره‌مندی از پاداش قیامت
عدم برابری افرادی که از هوای نفس دوری می‌کنند با کسانی که پیرو هوای
نفس خویشند
خوف از خدا عامل دوری از هوای نفس
پیروی از هوای نفس عامل دوری از راه خدا
بهشت پاداش دوری از هوای نفس

ارتباط معادباوری با تزکیه نفس
ارتباط معادباوری با حفظ نفس از گناه
لزوم مراقبت از نفس
مراقبت نفس عامل محافظت از گمراهی
لزوم مراقبت از نفس در برابر افراد گمراه
لزوم مراقبت نفس در عقیده و اخلاق و عمل
لزوم دور نگه داشتن نفس از گناه
لزوم تزکیه نفس از گناه
لزوم هجرت از محیط کفر به محیط اسلام
هجرت از سرزمین کفر به سرزمین ایمان عامل دور نگه داشتن نفس از گناه

با نظر به جدول ۱ میانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تاکید
بر قرآن کریم در جدول ۲ به شرح زیر می‌باشد.

جدول ۲. میانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تاکید بر قرآن کریم

گزاره‌های واقع‌نگر (میانی) - گزاره‌های توصیفی حاوی «است»

معادباوری با وفای به عهد در ارتباط است.
انسان در برابر عهد و پیمان مسئول است.
نگهداری عهد و پیمان‌ها، شریف‌ترین خصلت‌ها است.
پیمان خداوند اعطا نمودن پاداش است.
پیمان‌بندگان اطاعت و عبادت خداوند است.
وفای به عهد اطاعت از پیامبر (ص) و ائمه اطهار است.
عهد انسان در ایمان به پیامبران و ملائکه و کتب آسمانی است.
وفای به عهد، صبر و صدق، سه صفت مؤمنین است.
عهد التزام به چیزی و عقد قلبی بر آن است.
وفای به عهد شامل تمامی وعده‌های انسان و قول‌هایی که اشخاص می‌دهند است.
وفای به عهد سبب دریافت پاداش در آخرت است.
پیمان‌ها شامل پیمان‌هایی که خدا با انسان بسته یا خود با خود بسته و یا انسان با مردم بسته است.

انسان در برابر سعادت دنیا و آخرت خود مسئول است.
عهد انسان عمل به تکالیف الهی و ایمان است.
عدم وفای به عهد سبب گرفتار شدن به عذاب الهی است.

معادباوری با پیوستن به جماعت در ارتباط است.
اسلام دین وحدت است.

جماعت بر فردیت برتری دارد.

دوستی و مهربانی با افراد عامل جذب آنان است.

دوستی و مهربانی عامل تشکیل اجتماع است.

دین و کتاب و آورندگان وحی عامل اتحاد امت اسلام و دوری از تفرقه است.

دوستی امت اسلام با یکدیگر نعمت الهی است.

دشمنی افراد با یکدیگر سبب گرفتار شدن به عذاب الهی است.

پذیرفتن دین خدا و عمل به دستورات او همان پیوستن به جماعت است.

اعتصام به خدا و رسولی، اعتصام بحبل الله است.

حبل الله همان خدا و رسول است.

گسستن از دین خدا و پیامبر (ص) عامل گرفتار شدن به عذاب الهی است.

پیوستن به جماعت عامل پیروزی بر دشمنان است.

اختلاف بین مسلمانان عامل پراکندگی و در نتیجه کم شدن توان در مقابله با دشمن است.

گسستن از حبل الله عامل مسلط شدن دشمن است.

پایداری حکومت در اجتماع و امت واحد بودن است.

معادباوری با صدقه و انفاق به دیگران در ارتباط است.

صدقه دارای دو نوع مستحب و واجب است.

انفاق در نهان برتر و پسندیده تر از انفاق آشکار است.

صدقه و انفاق سیره صالحان است.

انفاق عامل زدودن بدی ها است.

انفاق سبب بهره‌مندی از پاداش الهی است.

انفاق پاک‌کننده گناهان است.

انفاق عامل بهره‌مندی از لطف و رحمت الهی است.

منت و آزار زایل‌کننده انفاق است.

معادباوری با پرداخت زکات در ارتباط است.

پرداخت زکات واجب است.

پرداخت زکات پس از ایمان به خدا و اقامه‌ی نماز است.

نماز و زکات از اعمال صالح و شایسته است.

پاداش پرداخت زکات چندین برابر انجام عمل است.

معادباوری با رسیدگی به وضع فقرا و نیازمندان جامعه در ارتباط است.

ایمان به معاد عامل رسیدگی به فقرا است.

انسان نیازمند یاری خدا در روز قیامت است.

یاری رساندن به فقرا سبب بهره‌مندی از یاری خدا در قیامت است.

تمکن مالی انسان از نعمات الهی است.

بخل ورزیدن عامل گرفتاری به عذاب قیامت است.

رسیدگی به فقرا عامل بهره‌مندی از شفاعت شفاعت‌کنندگان در قیامت است.

عدم توجه به فقرا عامل بی بهره بودن از شفاعت در قیامت است.

توجه به فقرا عامل جذب آنان به دین است.

معادباوری با اکرام یتیمان در ارتباط است.

حب مال و ثروت عامل غفلت از وضع یتیمان است.

اکرام یتیمان در اسلام دارای اهمیت است.

عدم رسیدگی به یتیمان سبب گرفتاری به عذاب آخرت است.

معاد باوری با طرز رفتار با یتیمان در ارتباط است.

خوردن اموال یتیم، ظلم به او است.

ظلم به یتیم عامل گرفتاری به آتش دوزخ است.

انسان در برابر اموال یتیمان مسئول است.

انسان در برابر یتیمان عهد و پیمان دارد.

تصرف در اموال یتیم بر اساس موازین شرعی مجاز است.

معادباوری سبب دوری از ظلم و ستم به دیگران است.

ستم به دیگران عامل گرفتاری به عذاب آخرت است.

معادباوری عامل دوری از ظلم به دیگران است.

ستمگران عامل گرفتاری خود و خانواده‌شان به عذاب الهی هستند.

ظلم و ستم به دیگران از بین برنده اعمال نیک است.

عمل نمودن به حلال و حرام از مصادیق ستم است.

ارتکاب به گناه در نهان و آشکار از مصادیق ظلم است.

ظلم دارای انواع ظلم به خود، ظلم به دیگران، ظلم به خدا است.

عمل نمودن به دستورات الهی از مصادیق ظلم است.

تعدی به حقوق دیگران از مصادیق ظلم است.

ظلم عامل گرفتار شدن به عذاب الهی است.

معادباوری عامل برقراری عدالت است.

معادباوری عامل عمل نمودن به عدالت است.

نتیجه گیری

این پژوهش درصدد استنتاج مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم است. در ابتدا پاراگراف های مرتبط با موضوع پژوهش به صورت هدفمند از قرآن و تفاسیر و متون

اسلامی استخراج گردید و سپس متون در جداول قرار گرفته و به روش کدگذاری موضوعی مطالب کدگذاری گردید و در مرحله بعد مطالب کدگذاری شده همدسته شدند. نتایج حاصل مورد بررسی قرار گرفت و مبانی استخراج شده به شرح زیر در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم

ردیف	مبانی
۱	ارتباط معادباوری با وفای به عهد
۲	تقوا در رعایت حلال و حرام
۳	رابطه ایمان به خدا با بهره‌مندی از هدایت الهی
۴	تقوا در انجام واجبات و ترک محرمات
۵	تعقل نمودن در سخنان قرآن و پیامبر(ص) عامل ایمان به خدا و معاد
۶	آثار اعمال انسان همنشین او در معاد
۷	معادباوری عامل حفظ نفس از گناه
۸	وجود نشانه‌های معاد جهت ایمان آوردن افراد به معاد
۹	ایمان به نشانه‌های معاد مخصوص مومنان
۱۰	آمرزنده و مهربان بودن خداوند
۱۱	باتقوایی در دوری از ظن و گمان بد
۱۲	دنیا دارای ظاهری فریبنده و جذاب و عامل بازدارنده انسان از توجه به معاد
۱۳	آخرت سرای آرامش و دنیا محل آزمایش و گرفتاری در بلا و مشقت
۱۴	برتری جماعت بر فردیت
۱۵	انفاق در نهان و آشکار
۱۶	ارتباط معادباوری با پرداخت زکات
۱۷	ایمان به معاد عامل رسیدگی به فقرا
۱۸	اهمیت اکرام یتیمان در اسلام

۱۹	مسئولیت انسان در برابر یتیمان
۲۰	عدالت در عمل نمودن به دستورات الهی
۲۱	عدم برابری گناه کار و نیکوکار
۲۲	مال اندوزی عامل بی بهره بودن از پاداش آخرت
۲۳	انفاق مال عامل بهره‌مندی از پاداش آخرت
۲۴	ایمان به معاد عامل دوری از اسراف
۲۵	کسب مال از راه حلال عامل برکت در مال و دریافت پاداش آخرت
۲۶	کم فروشی عامل خسارت زدن به دیگران
۲۷	مومنان همه امت واحد و دارای هدف و مقصدی واحد

گیرد. مبانی حاصله در زمینه معاد باوری بیان می‌کند که معادباوری با وفای به عهد در ارتباط است. ایمان به خدا و رعایت تقوا و بهره‌مندی از هدایت الهی مبنای اعتقاد به معاد قرار می‌گیرد و سبب تربیت انسان رعایت حدود و قوانین الهی می‌گردد. تفکر و تعقل نمودن و نظر کردن در آیات و نشانه‌های الهی در نظام آفرینش می‌تواند مبنایی باشد که انسان به معاد ایمان بیاورد و در اعمال و رفتار خود با دیده تامل بنگرد و به رفتار شایسته پرداخته نفس خود را از هر گونه آلودگی به گناه حفظ نماید. در دین اسلام اتحاد امت اسلام اهمیت دارد و لذا مبنا بر حفظ وحدت و دوری از تفرقه است. انسان معادباور به فقرا و یتیمان رسیدگی می‌نماید و وضعیت دیگران برایش دارای اهمیت است لذا بی‌تفاوت از مسایل اجتماع پیرامون خود عبور نمی‌کند بلکه به وضع معیشت افراد پیرامون خود توجه می‌نماید. یکی دیگر از مبانی معادباوری دوری از کم فروشی است که کم فروشی عامل خسارت مالی به دیگران می‌شود. رعایت مبانی معادباوری سبب دستیابی به اهداف معادباوری بوده و عامل تربیت انسان است.

در پایان پیشنهاد می‌گردد ابعاد و محورهای معادباوری را تبیین و دسته‌بندی نموده و آثار آن را برای دانش‌آموزان و افراد اجتماع تبیین نمایند. به تقویت مبانی اعتقادی دانش‌آموزان و سایر افراد اجتماع در پرتو بحث معاد با بهره‌گیری از روش‌های تربیتی معادباوری بپردازند. روش‌های تربیتی معادباوری را به عنوان مبلغ دین برای افراد توصیف و تبیین نمایند. فرهنگ رسیدگی به فقرا و پرداخت صدقه، زکات و انفاق به دیگران را تبلیغ نموده و خود نیز عامل به این روش‌ها باشند. ضمن اینکه خود به تکالیف الهی، دستورات پیامبر(ص) و دستورات ائمه اطهار عمل می‌نمایند دیگران را نیز به این امر دعوت نمایند.

References

1. Shariatmadari, A. 2011. Islamic education. Volume 10, Amirkabir University Press: Tehran.
2. Emami, J, Ashrieh, R. 2018. A Study and Analysis of the Educational Effects of Belief in the Resurrection from the Perspective of Verses and Narrations, The Second International Conference on Socio-Cultural Studies and Religious Research.

بر اساس نتایج حاصل از پژوهش برخی از مبانی تربیت دینی مبتنی بر معادباوری با تأکید بر قرآن کریم عبارتند از: تقوا در رعایت حلال و حرام، رابطه ایمان به خدا با بهره‌مندی از هدایت الهی، تقوا در انجام واجبات و ترک محرمات، تعقل نمودن در سخنان قرآن و پیامبر(ص) عامل ایمان به خدا و معاد، معادباوری عامل حفظ نفس از گناه، وجود نشانه‌های معاد جهت ایمان آوردن افراد به معاد، ایمان به نشانه‌های معاد مخصوص مومنان، آمرزنده و مهربان بودن خداوند و باتقوایی در دوری از ظن و گمان بد می‌باشد. نتایج مذکور با یافته‌های توکل (۱۳۹۵)، کشاورز (۱۳۹۳)، خوش‌صحبت (۱۳۹۳) و الهی‌راد (۱۳۹۱) همخوانی نسبی و انطباق دارد. بررسی و تبیین سوال فوق بیانگر این است که ایمان به معاد پایه و مبنای اساسی کلیه اعمال انسان است. معادباوری آن قدر از اهمیت والایی برخوردار است که اصل معاد یکی از اصول دینی شیعه می‌باشد. با در نظر گرفتن دو جنبه دنیاگرایی و آخرت‌گرایی در زندگی انسان‌ها مشاهده می‌شود که انسان دنیاگرا به لذت‌های زود گذر و فانی دل می‌بندد و هدف از زندگی برایش بچ و بی ارزش است و امیدی برای خود نمی‌بیند لذا در طلب دنیا و لذت‌های آن رفتاری ناشایست و بی‌هدف از خود نشان می‌دهد و هر گونه عملی را بر خود مجاز می‌بیند چرا که هیچ دادگاهی وجود ندارد که بخواهد در آن حاضر شود و جوابگوی عملکرد خود باشد پس به ظلم و تعدی به حقوق خود و دیگران دست می‌زند و در این راه از هیچ چیز ابایی ندارد چرا که نهایت خوشبختی خود را در کسب دنیا می‌بیند و با مرگ همه چیز برایش پایان می‌یابد. اما انسان معادباور در جهت مقابل دنیا طلبان قرار دارد چرا که او خود را در مقابل اعمالش در برابر خدا، خود و دیگران مسئول می‌داند و اطمینان دارد که اگر در این دنیا اعمال نیک انجام دهد در آخرت پاداش آن را می‌بیند. انسان آخرت‌گرا در زندگی هدف دارد و کسی را شاهد و ناظر اعمال خود می‌بیند لذا هر عملی را که می‌خواهد انجام دهد با آن با دیده تامل می‌نگرد چرا که می‌داند روزی در دادگاه الهی حاضر می‌شود و نتیجه همه اعمال خود را در آن دادگاه به حکم الهی در می‌یابد و حتی از ذره‌ای فروگذار نمی‌شود. لذا ایمان به معاد به زندگی جهت داده و به آن هدف می‌بخشد و مرگ نه تنها پایان کار نیست بلکه آغاز راه ابدی است. انسان معادباور نفس خود را از ارتکاب به گناه حفظ می‌کند و آن را از آلودگی‌های گناه می‌زداید تا در آخرت مورد توبیخ قرار نگیرد. انسان معادباور در صورت غفلت و ارتکاب به گناه توبه را مبنای کار خود قرار می‌دهد به امید این که مورد بخشش قرار

14. Mesbah Yazdi, Mohammad Taqi. 2014. Quranic Knowledge (3-1) Theology, Cosmology, Anthropology. Qom: Publications of Imam Khomeini Educational and Research Institute (Quds).
15. Forghani, Mohammad Kazem, Nejat Majid Taghi, Soleimani Amir Hossein. 2019. Re-reading the anthropological principles in the theory of physical resurrection of Mullah Sadra, Journal of Philosophy of Religion (Letter of Wisdom) 32: 175-155.
16. Rafiei Mohammadi, Nasser. 2006. The Prophet's Propaganda Life in Tawhid and Resurrection, Tolo Magazine, Year 5, 20: 42-31.
17. Alizadeh, Akbar Asad. 2008. Physical Resurrection. Journal of Suspicion - Preachers, 112: 75-63.
18. Samani Seyed Mahmoud, Nasiri Ali. 2010. Educational Works of Resurrection Belief, Quarterly Journal of Interpretive Studies, First Year, 4: 34-9.
19. Tavakoli Mohammad Kazem. 2017. Resurrection from the perspective of the Quran and the Bible. Quarterly Journal of Scientific Research, 35 and 36: 63-54.
20. Keshavarz, S. 2008. Indicators and harms of religious education. Journal of Islamic Education. Volume 3, Number 6, pp. 93-122.
21. Good conversation Morteza. 2015. Physical resurrection from the perspective of Allameh Tabatabai, with emphasis on the interpretation of Al-Mizan, Journal of Theological Knowledge, Fifth Year, 1: 56-35.
22. Elahi Rad Safdar. 2012. Possibility and necessity of spiritual resurrection. Journal of Knowledge, Year 20, 178: 52-33.
3. Bagheri, Kh. 2017. An Introduction to the Philosophy of Education of the Islamic Republic of Iran. Volume II. Scientific and cultural publication, Tehran.
4. Bagheri st. 2014. A look at Islamic education again. Volume One, Thirty-first Edition, Tehran: Khojasteh Printing.
5. Portahmasebi, Siavash, Portahmasebi, Saeed. 2012. Islamic approach in using postmodern media in religious education. Quarterly Journal of Propaganda Education, No. 2: 49-42.
6. Ahmadnejad, Karimi Zahra. 2012. The effects and blessings of resurrection from the perspective of Imam Ali (AS), Journal of Society, 93: 9-4.
7. Miracle of Alireza. 2012. The effects of resurrection in life from the perspective of Nahj al-Balaghah. Master Thesis in Hadith Sciences, Nahj al-Balaghah, Quran and Hadith University.
8. Dekhoda, AA. 1989. Dekhoda Dictionary. Second Edition, Tehran: Rozaneh, Volume 3, Pages 4800 - 3209.
9. The victim of Lahiji Z. 1999. Towards the Eternal World. Volume 2, Tehran: Tabatabai Publishing.
10. Omidi, p. 2014. The worldly effects of belief in the resurrection in Nahj al-Balaghah and its explanations. Master Thesis in Quran and Hadith, Faculty of Theology, Shahid Madani University of Azerbaijan.
11. Farvardin, Mehdi, Mokhtari Afrakti Nader. 2018. Investigating the barriers to religious education of individuals in society from the perspective of Quran and Hadith. Second National Conference on Law, Theology and Political Science.
12. Kilani M. A. 2012. Philosophy of Islamic education. Second Edition, Qom: Sobhan.
13. Ahmadi, S. A. 2008. Principles and methods of education in Islam. Volume Six. University Jihad Publishing, Isfahan.